

Չ Ա Ր Չ Ա Ր Ա Ն Ք

Ն Ա Խ Կ Ի Ն Ք Ի Ի Ս Տ Ո Ն Է Ի Ց

Հին սովորութիւն մըն էր զինուորներու, վախատականներու և ծառայներու մարմիններուն վերայ՝ շանթիւ յատուկ և որոշ կամ բացայտ նշաններ դրոշմելը։ Անտարակոյտ Սուրբն Պօղոսի Քաղատացոց Զ. գլուխ 17 համարին մէջ ըրած անխարկութիւնը (Զարչարանն Քրիստոսի ՚ի մարմնի իմում կըրեմ) ասոր վրայ է։ Սակայն Քրիստոսի ծառայիցը կռապաշտ դատաւորներէն ընդունած դրոշմներու նկատմամբ լաւ կ'ըլլայ խորհրդածել թէ՛ անոնք ինչ տեսակ չարչարանքներ էին։ Յօքս իւր «Գործք» և Արշակունի-Թիւնք գրքին մէջ Աւետարանի նախկին քարոզչացը վրայ խօսելով Եւսէբիոսէն և սուրբ Օգոստինոսէն, սուրբ Հերոնիմոսէն և ուրիշներէն յառաջ բերելով կ'ըսէ։

«Ոմանք սրով խողխողուեցան, ոմանք կրակով այրիւցան, ոմանք խարոզանաւ գանակոծուեցան, ոմանք երկաթեայ ճանկերով վիրաւորուեցան, ոմանք խառի կամ կախաղանի վրայ գամուեցան, ոմանք ծովերու մէջ խեղդուեցան, ոմանց կաշին քերուեցաւ, ոմանց լեզուն կըտրուեցաւ, ոմանք ՚ի մահ քարկոծուեցան, ոմանք ցրտով սպաննուեցան, ոմանք սովամահ մեռան, ոմանց ձեռքերը կտրուեցան կամ ուրիշ կերպով անդամահատուելով աշխարհիս առականացը և խայտառակութեանը համար մերկ ձգուեցան։ Սակայն այս բռնաւորները և սատանային այս բռնաւորները այս կերպով սպաննելով կեանքը մարմնէն բաժնելուն դեռ չէին բաւականացած»։ Սպանման տեսակները զանազան էին, այսու ամենայնիւ այս տեսակները իրարմէ նուազ սոսկալի

չէին։ Ինչոր մարդկային անգթութիւնը կամ բարբարոսութիւնը մարդուս մարմինը տանջելու գիւտ մը կամ հընարք մը կարող էր հնարելու Քրիստոսն ից դէմ կը դործադրուէր, ինչպէս որ վերը մասամբ մը յիշուած է անկէց աւելին պիտի երեւին Քաղղիոյ մէջ գտնուած եղբայրներուն ղըկած նամակին մէջ, որ հետեւեալ կերպով է։ «Նենգութեամբ և խորամանկութեամբ թշնամեաց գոռում գոչուներով, գանակոծութեամբ, խեղդմամբ, պատառելով, քարկոծումներով, հրաշէկ երկաթէ տախտակներ վրանին դնելով, խորին զնտաններու մէջ տանջանաց մեքենաներով՝ բանտերու մէջ խեղդելով, վայրենի անեանաց աղանդներով, կատարաներով, կախաղաններով կամ ցիցերով, ցուլերուն եղջիւրներուն վրայ նետելով սպաննելէն ետքը՝ մարմինն աղբերու վերայ կը նետուէր և զանոնք պահպանելու համար որպէս զի մարդ մը գալով զանոնք չըթաղէ, շուներու կը ձգուէր, ոչ ալ զանոնք թաղելու համար աղաչանք մը կ'ընդունուէր»։

Սրբոյն Պօղոսի՝ իր Թուղթը գրած ատենը իրական մահէ քիչ պակաս եղած այս չարչարանաց մասնակից գրտնուիր՝ առ Կորնթացիս գրած Երկրորդ Թղթին մետասաներորդ գլխէն բացայայտ կը տեսնուի, ուր կ'ըսէ։ «Պաշտօնայք Քրիստոսի իցեն, յանդգնագոյնս ասացից՝ թէ առաւել եւս ես, եթէ վաստակօք առաւել, եթէ գանիւք՝ եւս առաւել, եթէ բանտիւ աւելի քան զնոսա, եթէ մահուամբք՝ բազում անգամ, ՚ի Հրէից հնգիցս քառասուն միով պակաս արբի։ Երկըս ձաղկեցայ, մի անգամ քարկոծեղէ, երիցս նաւակոծ եղէ, զտիւ և զգիշեր յանդուհոս տառապեցայ։ Ի ճանապարհս բազում անգամ, վիշտո

ի գետոց, վիշտս յաւազակաց, վիշտս յազգէ, վիշտս ի հեթանոսաց, վիշտս ի քաղաքի, վիշտս յանապատի, վիշտս ի ծովու, վիշտս ի սուտ եղբարց: Ի պահս՝ և ի վաստակս, ի տքնութիւնս բազում անգամ, ի քաղց և ի ծարաւ, ի պահս բաշում անգամ, ի ցուրտ և ի մերկութիւն և այլն և այլն:

Հռովմայեցի դատաւորի մը առջեւ բերուած Քրիստոնեայ բանտարկելոյ մը դատաստանը գրեթէ հետեւեալ կերպիւ կ'ըլլար: Այս նկարագրութիւնը զանազան աղբիւրներէ քաղուած է:

Դատաւորները դատաւորական աթոռներու վրայ կը նստէին և տասնապետներէն մէկը ծայրերը ծիրանի ժապաւէնով ձերմակ չըջողգետաներ հագած աթոռակալութիւն կ'ընէր, ետեւը իր նուիրակները կը կենային: Դատարանին դրանք մօտ տանջանաց գործիները գրուած կ'ըլլային, որպէս զի բանտարկեալը առջի անգամ ներս մտած ատենը տեսնէ: Այս գործիներուն մէջըն էին պարանոցի համար ծանր լուծը որ կամ երկաթէ և կամ փայտէ էին, Զինաստանի մէջ կանգա կոչուածին նըման, ոտնակապ շղթաները, այն տախտակէ դատաւորները կամ կոճղերը, ուրուն մէջ ձեռքերը և ոտքերը իրարմէ այնչափ հեռու կը քաշուէին և կը սլորէին, որ մարմնոյ յօդուածները կը խտիտէր կամ կը խլէր: Ասոնց մէջ կային նաև փշեղէն գաւազաններ, խաւրազաններ, երկաթեայ և կաղարեայ չարչարանաց գործիներ, ծանր լախտեր, մարմինը փորելու կամ ծակելու ճանկեր, որ կ'ըսուի թէ տեսակ մը մկրատ եղած ըլլայ, երկաթեայ սանաւրեր կամ պատուելու քերոցներ, ասոնց մէջատ հատա և երկայն բեւեռներով անիւ կար, որուն վրայ դատապարտեալը կը տարածուէր կամ կը ձգուէր, պատրաստ վառուած կրակ ալ կար,

որուն վրայ ջրով լեցուն կաթսայ մը շէշով և սուլով կեռար:

Քրիստոնեայ ամբաստանեալը հիմայ ներս կը բերուէր, և այսպիսի տեղ մը իր սոսկալի գործիքներով և կարաւետքը բաւական էր աներկիւղ սիրտ մը ահաբեկելու: Կը հարցուէր թէ՞ Դու Քրիստոնեայ մըն ես, Ահա ասոր պատասխանին վերայ ամեն բան կը կայանար: Եթէ հաստատական պատասխան մը տար, կը խրատուէր որ իբր հպատակ կայսրութեան չաստուածնէրուն և երկնային կայսեր ունեցած իր պարտաւորութիւնը յիշէ, յիմար առարկութիւնները ի բաց թողու, Նազովրեցւոյ յիմարութիւնը սեբանայ և մերձէ և ըստ օրինաց կայսերաց ոգւոց զոհէ: Պատրաստուած սեղան մը կար, բաց մը արդէն կը փսփսէր, խուռնկ կայրէր, քուրմերը կեցած կը պոստէին, եթէ՞ կանչուէին և զոհը կատարուէր, ամեն բան կ'աւարտէր, բանտարկեալը կ'արձակուէր և նոյն իսկ տէրութենէն կը մեծարուէր: Իսկ եթէ դաւանութեանը վերայ հաստատ կենալով պնդէր՝ ան միջնակէս դատապարտութեան վճիռ կը տրուէր, բայց չէ թէ անմիջապէս մահուան, փսն զի այնպիսի մահ մը խիստ մեծ ջնորհք մը պիտի ըլլար դատապարտելոյն, հապա դանդաղ և յամբարայլ մահ մը: Նախ՝ դատապարտեալը գարշելի ըսուած տեսակ մը բանտի մէջ կը նետուէր, ետքէն տանջանարանին վերայ կը ձգուէր կամ ուրիշ կերպով մը կը տանջուէր, և հուսկ յետոյ կը գլխատուէր կամ գազաններու առջեւ կը նետուէր, եւ գլխատուած ատենը մարմինը շուններուն կը ձգուէր: Նախնի Քրիստոնէից մեծ մասին տարած մահուան կերպը Եկեղեցական պատմիչներուն, մասնաւորապէս Եւսեբիոսի, այնչափ ընդարձակօրէն ըրած նկարագրութիւններէն կրնայ իմացուիլ:

Նրկորդ գարուն սկիզբները՝ Ան-
տիոքի Իգնատիոս եպիսկոպոսը Քրիս-
տոսի հաւատքին համար վկայելու հո-
շուեցաւ : Փոխանակ զարհուրելու
կրած չարչարանացը վերայ՝ կը պար-
ծենայ . « Սիրիայէն Հռովմ » կ'ըսէ ,
Իր առ Հռովմայ Եկեղեցին գրած
Թղթին մէջ « Վայրենի գազաննե-
րու հետ կը մարանչիմ , ցամաքով եւ
ծովով , գիշերով եւ ցերեկով տասը
ընձառիւծներու մէջ (աշխիքն զինուո-
րաց գնդի մէջ) շղթայակապ , որոնց
հետ աղէկ վարուելով աւելի եւս կը
չորանան : Սակայն անոնց ինձ հասու-
ցած չարիքներովը օրէ օր աւելի Յի-
սուսի աշակերտութեանը մէջ կը կըր-
թուիմ , բայց դեռ ասով չեմ արգա-
րացած : Ո՛հ , երբ ստոյգ վայրենի ա-
նանոց դիմացը գամ , որոնք ինձ հա-
մար սրատրաստուած են , եւ զանաք զիս
սպաննելու պատրաստ գտնեմ , զանոնք
զիս սուանց յապաղման դիշատելու
պիտի քաջալերեմ , որ զիս ոմանց նման
չը գործածեն , որանցմէ վախնալով չէին
մօտենար : Եւ եթէ կամաւ զիս չըս-
տանանեն , պիտի գրգռեմ փրենք :
Ներեցէք ինձ , ես գիտեմ՝ ինչ որ ինձ
համար աղէկ է : Հիմայ սկսած եմ ա-
շակերտ մը ըլլալ , ոչ տեսանելի եւ ոչ
անտեսանելի բանի մը կը հոգամ , սը-

պէս զի միմիայն Քրիստոսը վստակիմ :
Թո՛ղ կրակը եւ խաչը , Թո՛ղ վայրենի ա-
նանոց խուժը , Թո՛ղ սակորներու կո-
տորումը եւ անգամներու յոշոտումը ,
Թո՛ղ ամբողջ մարմնայն ծամուիլը եւ
ռատանային բոլոր չարիքը իմ վրաս
գան . Թո՛ղ ասոնք այսպէս ըլլան , մի-
այն Թէ ես կարող ըլլամ Քրիստոս Յի-
սուսը վստակելու » :

Երբ հուսկ յետոյ ընդունած վը-
ճիւղը 'ի գործ կը դրուէր , անվեհեր
դէմ առ դէմ առիւծներուն դիմաց
կանգնեցաւ : Սակայն առիւծները ա-
նոր վեհ եւ մեծարելի երեւութէն եւ
անտարակոյս այն շնորհքէն , որ անոր
մարմնէն ցլանալ կը թուէր , վախցան :
Բայց անիկայ մեծ ձայնով մը պօռաց
ըսելով . « Քրիստոսի ցորեանն եմ ,
վայրենի անասնոց ախանքովը աղա-
յուելու կ'երթամ , որպէս զի անա-
րաս հաց մը շինուիմ » : Վերջապէս
վայրագ կենդանիները զսուրբ մար-
տիրոսն բռնելով սպաննեցին : Անիկա
Տրայանոսի կայսրութեան մետասան-
երորդ տարին մարտիրոսացաւ , Քրիս-
տոսի 109 թուին :

Ի Խարգմանո-Լիւանց
Յ . Տաճարաճեմն :